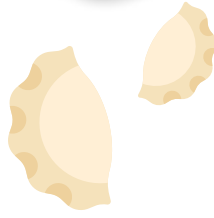

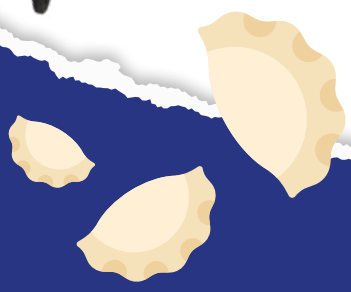

encyklopedia

ŚWIĘTA BOŻEGO NARODZENIA

- Wyjątkowy czas
  - Idą święta, czyli pora przygotowań
  - Choinka – strojne drzewko
  - Pod podłazniczką, pod jemiolą
  - Przy wigilijnym stole
  - Szczególna kolacja
  - Kto przynosi prezenty?
  - Przed pasterką
  - Hej, kolędnicy!
  - Do szopki
  - Szczodre dni
-
-
-
-
-
-
-
-

Wydawnictwo Skrzat
Kraków

Wyjątkowy czas

Święta to wyjątkowe dni w roku. Odrzynamy się wtedy od codziennych spraw, spędzamy czas nieco inaczej. Cieszymy się towarzystwem bliskich, bierzemy udział w uroczystościach – celebруем to, co dla nas ważne. Święta troszkę też przypominają... wehikuł czasu! Dlaczego? Dzięki nim łączymy się z przodkami – ożywają wtedy zwyczaje i tradycja, które po nich odziedziczyliśmy.

Spośród wszystkich świąt wielu z nas najbardziej wyczekuje Bożego Narodzenia. Trudno je sobie wyobrazić bez strojonej choinki, wypatrywania pierwszej gwiazdki, dzielenia się opłatkiem... Zastanawialiście się kiedyś, skąd wzięły się te zwyczaje?

Już bardzo, bardzo dawno temu Słowianie używali słowa **święty**. Początkowo oznaczało: mocny, silny, mający nadprzyrodzoną moc, a później także: pobożny, uroczysty. Od określenia **święty dzień** pochodzi wyraz **święto**. Oznacza dzień, w którym obchodzimy uroczystości związane z religią lub ważnymi wydarzeniami historycznymi.

Czasem gdy pytamy rodziców albo dziadków, dlaczego coś robi się tak, a nie inaczej, odpowiadają, że w ten sposób postępowali nasi przodkowie już dawno temu i nikt nie jest pewien, jak to się zaczęło. Po prostu taką mamy tradycję. **Tradycja** to zasady ważne dla społeczności (np. ludzi tej samej narodowości) i przekazywane z pokolenia na pokolenie. Określają to, jak postępujemy, w co wierzymy, jakie mamy zwyczaje.

Dobra nowina!
Ważną **tradycją religijną** są obchody Bożego Narodzenia. Jest to drugie (po Wielkanocy) najważniejsze święto chrześcijan. Obchodzi się je, by uczcić narodziny Jezusa, które oznaczały dla świata wspaniałą nowinę. Ale kiedy dokładnie Jezus się urodził? Trudno ustalić datę zdarzenia sprzed ponad 2000 lat! Wiele, wiele wieków temu uważano, że mogło się to stać... 19 kwietnia, 20 maja, 17 listopada albo 6 stycznia (dzisiejsze święto Trzech Króli).

Wyjątkowe znaczenie zyskał 24 grudnia – to Wigilia, czyli dzień poprzedzający Boże Narodzenie. Słowo **wigilia** pochodzi od łacińskiego *vigilia*, co znaczy: czuwanie, nocna straż.

Nasi dawni przodkowie nazywali święta bożonarodzeniowe **Godami** lub **godnymi świętami**. Nazwa pochodzi od starego słowiańskiego słowa **god**, które oznacza rok, i miała związek z tym, że godne święta przypadały w okolicach spotkania starego roku z nowym.

Dla wszystkich!
Boże Narodzenie obchodzi się w ponad 160 krajach na świecie. Dla chrześcijan w Polsce i w innych państwach to przede wszystkim święto religijne oraz rodzinne. Dla osób niereligijnych to także wyjątkowy czas przeznaczony dla bliskich.

Dlaczego dzielimy się opłatkiem?
To zwyczaj, który należy do tradycji. **Zwyczaj** to takie zachowanie, które członkowie społeczności powtarzają w konkretnych sytuacjach, np. co roku w Wigilię przed kolacją łamiemy się opłatkiem.

Od kiedy Boże Narodzenie obchodzimy 25 grudnia?
Po raz pierwszy taką datę tego święta zanotowano w kronikach w 354 roku.

Idą święta, czyli pora przygotowań

Kolorowe światełka, pachnące pierniczki, uśmiechnięty Mikołaj i lampiony rozświetlające ciemne poranki...
Grudzień to czas przygotowań!

Na cztery tygodnie przed Bożym Narodzeniem w Kościele katolickim zaczyna się **adwent** – czas oczekiwania na narodziny Dzieciątka. Wiele osób uczestniczy wtedy w **roratach**, czyli mszy odprowadzanej bardzo wcześnie rano – o wschodzie słońca lub nawet przed nim! Ciemność rozświetlają wówczas szczególne lampiony.

Lampion adwentowy to radosne światełko w mroku. Symbolizuje dobre uczynki, które zbiera się w okresie adwentu. Ta lampka zwykle ma cztery kolorowe ścianki – często zrobione ze szkła, czasem nawet witrażowe (witraż to obraz ułożony z barwnych kawałków szkła). W środku umieszcza się świecę lub małą żarówkę. Może robiliście kiedyś własne lampiony z kolorowych kartonów?

Z iglastych gałązek robi się **wieniec adwentowy**. Umieszcza się na nim cztery świece, które oznaczają cztery niedziele adwentu. Wieniec ma kształt koła, które symbolizuje wieczność – koło nie ma przecież początku ani końca! Zieleń gałązek oznacza życie i nadzieję (pomyślcie, jak cieszymy się na wiosnę, gdy wszystko się zieleni). Płomyki świec przypominają o światłości, która pokonuje mrok.

Czy umilacie sobie oczekiwanie tym szczególnym grudniowym kalendarzem? **Kalendarz adwentowy** zwykle ma 24 ponumerowane okienka lub drzewiczki, za którymi kryją się niespodzianki.

Skąd się wziął kalendarz adwentowy? Przywędrował do nas z Niemiec. Podobno w 1839 roku pewien pastor, który prowadził sierociniec, wpadł na pomysł, by na wieńcu umieścić 24 woreczki z drobiazgami dla podopiecznych. W tamtych czasach odliczanie do świąt zaznaczano też kredą na drzwiach – od 1 grudnia każdego dnia stawiano kolejną kreskę. Było to bardzo pomocne, bo wielu ludzi nie umiało wówczas czytać i pisać ani nie miało kalendarzy.

kalendarz adwentowy zaprojektowany przez Ernsta Keplera i Gerharda Langa, ok. 1910 r.

Na pomysł **kalendarza ze słodkościami** wpadł pan Gerhard Lang, a zawdzięczał go swojej mamie. Gdy był mały, w grudniu mama piekła dla niego 24 przedświąteczne pierniki.

Oczekiwanie pachnące pierniczkami! Te ciasteczka, wspólnie pieczone i ozdabiane, tworzą magię świąt. W Polsce są znane od bardzo dawna. Ich nazwa pochodzi od staropolskiego słowa **pierny**, czyli **pieprzny**, bo dodaje się do nich właśnie pieprz – a także cynamon, imbir czy gałkę muskatołową. Dawno temu te przyprawy (zwane korzennymi) były bardzo drogie. Pierniki trafiły na świąteczne stoły, bo kojarzyły się z dostatkiem. Żeby były najpyszniejsze, potrzebują trochę czasu – z tego powodu przygotowywano je w okresie adwentu.

Skąd się wzięły mikołajki?

6 grudnia to wspomnienie św. Mikołaja – biskupa żyjącego przed wiekami, dawnego patrona dzieci. Legenda mówi, że uratował on córki chciwego człowieka, który popadł w długi i chciał sprzedać własne dzieci. Mikołaj nocą podrzucił dziewczętom pieniądze i w ten sposób ocalił je przed złym losem.

Choinka – strojne drzewko

Jakie jest znaczenie ozdób choinkowych?

Już bardzo dawno temu ludzie przypisywali drzewom wielkie znaczenie. Zwłaszcza drzewka iglaste – zawsze zielone, bo nie tracą igieł zimą – kojarzyły się z siłą życia. Zwyczaj strojenia świerka lub jodły – jako symbolu rajskiego drzewa – z Niemiec powędrował do innych krajów Europy. Dziś choinka jest symbolem świąt znanym na całym świecie!

Prawdopodobnie to mieszkańcy Alzacji (regionu na pograniczu Francji i Niemiec) jako pierwsi stawiali w domach dekorowane iglaki. Było to już w XV wieku. Na gałązkach mocowano świece, zawieszano jabłka, orzechy i papierowe ozdoby. W czasie zimowego przesilenia (czyli wtedy, gdy noce stają się najdłuższe, a dni – najkrótsze) pachnące drzewko dawało nadzieję i przypominało, że jasne dni powrócą.

Zwyczaj dekorowania choinki przjął się u nas w XIX wieku, w czasach zaborów (gdy ziemie polskie znajdowały się pod panowaniem innych państw). Zawdzięczamy go niemieckim protestantom, którzy osiedli w polskich miastach. Początkowo był to zwyczaj miejski – mieszkańcom wsi spodobał się znacznie później (w niektórych regionach Polski dopiero w połowie XX wieku!).

Co wieszano na choince?
Dawniej przystrajano ją pierniczkami, cukierkami, orzechami, czerwonymi jabłuszkami. Zawisały na niej ozdoby, które robiono w adwentowe wieczory: zabawki z bibuły, kolorowego papieru, piórek, wydmuszek jajek, słomy i kłosów zbóż. A wy z czego robicie własne ozdoby?

tradycyjne ozdoby choinkowe wykonane z drewna i słomy

Łańcuchy, wykonane z papieru, oznaczały więzi rodzinne, ale też przypominały o złu, które krępuje człowieka niczym łańcuch.

Aniołki, z bibuły lub słomy, miały się opiekować domem.

Świeczki to światłość, czyli narodziny Jezusa. Miały bronić złym mocom dostępu do domu.

Bombki mają różne kształty, ale najważniejsze są te kuliste – bo kula symbolizuje ziemię, nad którą zapanuje światłość.

Zawieśmy bombki!

Trudno wyobrazić sobie choinkę bez nich. Pierwsze takie ozdoby ze szkła wykonał Hans Greiner w hucie szkła w Niemczech. Stało się to w 1840 roku. Legenda mówi, że pana Greinera nie było stać na łakocie do ozdoby drzewka i wtedy wpadł na pomysł zrobienia szklanych wydmuszek. Jego wynalazek przypadł do gustu wielu ludziom i wkrótce zaczęły powstawać wytwórnie bombek. Te ozdoby bywają małymi dziełami sztuki!

Gwiazda, umieszczana na czubku drzewka, symbolizuje Gwiazdę Betlejemską. Miała pomagać domownikom bezpiecznie wracać z podróży.

Jabłka nawiązywały do rajskiego owocu. Przypominały o raju i grzechu, przez który ludzie musieli go opuścić.

Dzwoneczki zapowiadały radość i dobrą nowinę.

Orzechy, zawijane w sreberka, lśniły, by przynosić dobrobyt.

Tradycja nakazuje ubierać choinkę w wigilijny poranek.

Słynne na całym świecie stały się polskie **bombki z fabryki w Miliczu**. Dziś w jej murach mieści się **muzeum**, w którym można podziwiać ręcznie zdobione cudowna o przeróżnych kształtach!

ręcznie malowane bombki

